

1.1 Vrije tijd in het leven van een kind

Jort komt met een sprint de school uitrennen; verwachtingsvol kijkt hij rond. Als hij Sandra van de BSO ziet, gooit hij met een boogje zijn tas naar haar toe en met een

laatste sprong staat hij naast haar. Sandra kijkt hem aan, glimlacht en hangt zijn tas weer om zijn nek. Jort zegt: "Ik wil weer boksen vanmiddag!"

De taak van de basisschool is duidelijk: kinderen leren er lezen, schrijven, rekenen, aardrijkskunde en nog veel meer.

In de **vrije tijd** van kinderen is er ruimte voor de **eigen interesses** en de ontwikkeling van **persoonlijke kwaliteiten**. In deze tijd doen ze kennis op en ontwikkelen ze vaardigheden die op school niet aan bod komen.

In diezelfde vrije tijd bezoeken kinderen de BSO. Op welke manier kan de BSO bijdragen aan een betekenisvolle tijd voor kinderen?

Als professionals weten we dat we een meerwaarde kunnen bieden én dat dit **vragen** oproept, zoals:

- ✓ Er is weinig tijd na een lange schooldag, hoe ga ik hiermee om?
- ✓ Hoe kom ik tot een passend activiteitenaanbod voor kinderen van verschillende leeftijden?
- ✓ Hoe bied ik uitdaging aan de oudste kinderen?
- ✓ Welke thema's sluiten aan bij de belevingswereld van de kinderen?
- ✓ Wanneer en hoe bereid ik activiteiten voor?

1.2 Waarom werken met thema's?

Leuke activiteiten verzinnen, dat is de taak van...? Nee, niet alleen die van de pm-er, maar vooral die van de kinderen! **Kinderparticipatie** is de rode draad in dit boek en je zult dus keer op keer teruglezen dat je vooral de kinderen de ruimte moet geven.

‘De ruimte geven’ betekent niet dat je alle touwtjes uit handen geeft; ze hebben je hard nodig om:

- ✓ Te leren omgaan met hun vrijheid
- ✓ Gestructureerd te leren plannen en organiseren
- ✓ Creatief te leren denken
- ✓ Te leren verwoorden wat ze bedoelen
- ✓ Te leren samenwerken

Een thema als denkkader

Eén van de voorwaarden van het effectief inzetten van kinderpacticipatie is het creëren van een **denkkader**. Het werken met thema's helpt daarbij.

Een voorbeeld waarbij er zónder denkkaders wordt gewerkt:

De voorjaarsvakantie komt eraan. Michiel zit met drie kinderen uit de 9+groep aan tafel. “Over twee weken is het voorjaarsvakantie. Wie weet er leuke activiteiten?”

Te verwachten antwoorden zijn dan wellicht:

- ✓ Koekjes bakken
- ✓ Naar de Efteling
- ✓ Voetballen

Deels zijn dat prima ideeën natuurlijk, maar voorspelbaar en waarschijnlijk zal er bij de volgende vergadering ongeveer hetzelfde naar voren komen.

Een voorbeeld waarbij er mét een thema als denkkader wordt gewerkt:

De voorjaarsvakantie komt eraan. Michiel zit met drie kinderen uit de 9+groep aan tafel. “Over twee weken is het voorjaarsvakantie en we hebben het thema “Lentekriebels” bedacht. Wie weet er leuke activiteiten?”

Te verwachten antwoorden zijn dan bijvoorbeeld:

- ✓ *Vriendschapsarmbandjes vlechten*
- ✓ *Kriebelbeestjessoep maken*
- ✓ *Vlinder-tikkertje (gewoon tikkertje, maar dan ga je met fladderende handen over de rug van het kind dat getikt is, zodat het weer vrij is)*

Het **thema geeft richting aan het denken**; de Efteling heeft niets te maken met Lentekriebels. Beestjes wel, en bloemen, verliefd zijn, jonge dieren, enzovoort!

Tip!

Er zijn veel werk- en spelvormen voor kinderp participatie. Je vindt een selectie, gesorteerd op leeftijd, in hoofdstuk 5.

Bijvoorbeeld:

Voor 4-6 jaar: Doe-maar-dans!

Voor 7-9 jaar: Stoelentik

Voor 10-13 jaar: De budgetbeheerder

1.3 Tijdrovend voor jou, saai voor kinderen?

Je hebt met je team een thema bedacht en er thuis op internet leuke activiteiten bij gezocht. Alles is voorbereid en staat klaar, inclusief een voorbeeld dat je voor werktijd nog in elkaar hebt gezet. Jij bent er klaar

voor! Je vertelt de kinderen wat je van plan bent en... er willen maar drie kinderen meedoen...

Het kan anders!

Stap 1: Een boeiend thema kiezen

Wanneer je de standaard thema's als 'Lente' en 'Kerstmis' loslaat en naar de kinderen kijkt om te zien waar ze mee bezig zijn, zul je tot thema's komen die werkelijk **aansluiten bij de belevingswereld**.

Stel jezelf bij het kiezen van een thema de volgende vragen:

- ✓ Waar praten de kinderen over?
- ✓ Wat doen de kinderen in hun vrije tijd?
- ✓ Welke rages zijn er op dit moment?
- ✓ Wat speelt er onderhuids in de groep?

Stel dat stoer zijn op dit moment een terugkerend onderwerp is bij de kinderen, maak dan van je thema bijvoorbeeld "Vet cool!". Of, als er meerdere kinderen op zwemles zitten, kies dan voor een titel als "Ik ga voor A". En als de kinderen steeds weer over poep praten...? Ja, ook daar kun je een thema van maken, bijvoorbeeld met de titel "Lekker vies!". De vrolijke titel blaast het thema leven in.

Noteer je **observaties**, maak een voorselectie en laat de kinderen kiezen. Bedenk vervolgens samen een leuke naam voor het thema.

“Ik hoor jullie praten over stoer zijn, over zwemles en over poep. Welk onderwerp zullen we nemen om leuke activiteiten bij te kiezen?”

In hoofdstuk 4 vind je de vragenlijst ‘Signalen van kinderen’ waarmee je in kaart kunt brengen welke onderwerpen voor kinderen interessant, uitdagend en betekenisvol zijn.

Stap 2: Bedenk de activiteiten mét de kinderen

Neem je werk niet mee naar huis wanneer je het als activiteit samen mét de kinderen kunt doen. Met behulp van de **kinderparticipatie werk- en spelvormen** uit hoofdstuk 5 kom je tot de leukste activiteiten. Gebruik bijvoorbeeld een mindmap bij het bedenken van activiteiten (*figuur 1: Mindmap*).

Stap 3: Standaardformulier voor uitwerken van activiteiten

Gebruik maken van een standaardformulier om je activiteiten op uit te werken scheelt veel tijd én brengt structuur aan in je werkwijze. Wanneer de kinderen kunnen schrijven kunnen ze je natuurlijk helpen of ze kunnen het schema helemaal zelfstandig invullen. Een voorbeeld van een leeg activiteitschema vind je achterin dit boek.

Werkblad A: Invulschema activiteiten

✓
✓
✓
*Vet cool!
Ik ga voor A
Lekker vies!*

De pedagogisch medewerker die alert is op wat de kinderen bezighoudt, kan deze input gebruiken om met de kinderen een betekenisvol aanbod aan activiteiten te ontwikkelen.

Figuur 1: Mindmap

1.4 Een methode op maat

Dit boek beschrijft een manier van kijken naar - en werken met - de kinderen; dus **geen pasklare oplossing** die je standaard op elke BSO-locatie zou moeten toepassen. Niet omdat dit niet kan, maar omdat de 'ideale situatie' voor iedere BSO-locatie nu eenmaal anders is.

Factoren die invloed hebben op de keuzes die gemaakt worden zijn bijvoorbeeld:

- ✓ Het pedagogisch beleid binnen de organisatie
- ✓ Het aantal kindplaatsen
- ✓ De grootte van het team
- ✓ De competenties in het team
- ✓ De samenwerking met een basisschool
- ✓ De locatie

Klein maar fijn...

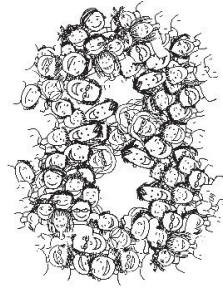
“Meestal werk ik alleen.

Maar toch doe ik het niet alleen, want de kinderen hebben altijd hele leuke ideeën! Met de twee oudste kinderen ga ik elke maand om tafel en dan bedenken we de activiteiten bij het thema. Meestal met behulp van een mindmap, maar laatst hebben ze de jongere kinderen om hun mening gevraagd doormiddel van stickers plakken, zo hebben we een keuze gemaakt voor de aanschaf van nieuw buitenmateriaal.”

Of acht groepen...

“Wij hebben acht BSO-groepen op onze locatie. Elke dag werken we met een keuzeprogramma: de kinderen kunnen bij binnenkomst kiezen uit verschillende activiteiten: koken, sporten, toneel en muziek of techniek. Ook kunnen ze ervoor kiezen om op hun eigen stamgroep te blijven en daar bijvoorbeeld een spelletje te doen of te tekenen.”

Oriëntatie

In hoofdstuk 2 vind je een beschrijving van alle onderwerpen die in de scan aan bod komen. Het is noodzakelijk dit hoofdstuk te lezen, alvorens je de scan invult.

Metten

Een effectieve manier om de huidige werkwijze in kaart te brengen én na te denken over de situatie die je wenselijk vindt, is het invullen van de scan, beschreven in hoofdstuk 3.

Tips

- ✓ Zorg voor **duidelijke afspraken**. Hiervoor kun je gebruik maken van werkblad B achterin het boek
Werkblad B: Afspraken rondom het organiseren van activiteiten
- ✓ Maak van het onderwerp ‘Activiteiten en thema’s’ een **vast agendapunt** bij teamvergaderingen

1.5 Maar werkt dat bij ons?

Grote locaties

Zijn er meerdere BSO-groepen op jouw locatie en werk je in een team van pedagogisch medewerkers? Dat biedt mogelijkheden.

Tjalling heeft zijn vaste plek in de schuur, daar is hij altijd klusjes aan het doen. De kinderen mogen hem helpen met fietslampen maken, kettingen smeren, het hek repareren en nog veel meer. Er hangen overalls aan de deur, dus vies worden mag; dat hoort erbij met klussen!

Denk eens aan deze opties:

- ✓ Werk met een **activiteiten-carrousel**, zo hebben de kinderen elke dag de keuze uit meerdere activiteiten.
- ✓ Maak gebruik van de **talenten van kinderen en pedagogisch medewerkers**. Misschien is er een kind dat het leuk vindt om een workshop dans te geven, of een pedagogisch medewerker met handigheid in het repareren van fietsen.
- ✓ Richt de **ruimtes verschillend** in, ieder met een eigen functie en naam: zo verblijven de kinderen in ‘De Klusschuur’, ‘Het Tuinlokaal’, ‘De Knutselkamer’, ‘De Bakkerij’, ‘De Huiskamer’ en ‘Het Theater’!
- ✓ Stel een **kinderraad** samen met kinderen uit de verschillende stamgroepen. Een goed afgestemd en afwisselend gebruik van spel- en werkvormen door de pedagogisch medewerker die de kinderraad begeleidt garandeert succes.
- ✓ Deel de stamgroepen in op leeftijd of juist gemengd; net wat past in **jullie visie**.

Kleine locaties

Werk je alleen, of met z'n tweeën?

Overweeg dan eens het volgende:

- ✓ Heb je een dag met maar een **klein groepje kinderen**? Dit is je kans om een activiteit te doen die om meer begeleiding vraagt, zoals het pimpen van de BSO-fiets, proefjes doen, smoothies maken, enzovoort.
- ✓ **Verdeel je aandacht** tussen de jongere en de oudere kinderen. Doe bijvoorbeeld de ene dag een activiteit met de oudste kinderen, waarbij de jongere kinderen zelf spelen of een tekening maken. De andere dag doe je een activiteit met de jongere kinderen; de oudere kinderen kunnen helpen begeleiden, of zelfstandig verder werken aan een eerder opgestart project.
- ✓ **Vergader** regelmatig met de oudere kinderen en laat hen af en toe de jongere kinderen observeren om te kijken wat hén bezighoudt. Een **observatielijstje** om in te vullen kan behulpzaam zijn. Zo is er kinderp participatie voor alle kinderen.
- ✓ Betrek de kinderen bij het bedenken van **activiteiten** en bij de voorbereiding ervan.

Mirelle werkt op de woensdagmiddag altijd met een klein groepje kinderen. Het zijn er meestal vier of vijf. Bas is er om de week en is de enige tiener van de groep. In het begin vond hij dat stom, maar Mirelle heeft een speciale hoek met Bas ingericht, waar hij zijn huiswerk voor de hele week alvast maakt. Mirelle komt vaak even bij hem zitten. Ze is supergoed in Engels en vertelt hem moppen die hij dan in het Nederlands vertaalt. Hij maakt zijn huiswerk liever bij de BSO dan thuis.

Horizontale groepen

Het werken met horizontale groepen heeft als voordeel dat je een activiteitenaanbod kunt ontwikkelen dat specifiek op één leeftijdscategorie gericht is.

Kinderen kunnen aansluiting vinden bij leeftijdsgenoten, zowel sociaal-emotioneel, als in hun spel.

Ook bij horizontale groepen is het belangrijk om bewust na te denken over je activiteitenaanbod; er zijn grote verschillen tussen kinderen in dezelfde leeftijdscategorie.

Denk dus aan **diversiteit in het activiteitenaanbod** (zie ook paragraaf 2.4) en denk ook aan de behoeften van de **jongens** (zie ook paragraaf 2.5).

Verticale groepen

Wanneer kinderen van verschillende leeftijden bij elkaar in één groep zitten, biedt dit heel andere mogelijkheden.

Bijvoorbeeld:

- ✓ **Betrek de oudere kinderen** bij het ontwikkelen van het activiteitenaanbod en de begeleiding van de jongere kinderen.
- ✓ Kies twee **activiteiten die elkaar aanvullen** binnen hetzelfde thema. Bijvoorbeeld binnen een thema over lekker en vies, met de naam 'Jammie-jakkes!'. Als de oudere kinderen popcorn poffen, dan kunnen de jongere kinderen placemats maken en de tafel mooi dekken. Meekijken en meehelpen mag natuurlijk ook.
- ✓ Geef nieuwe kinderen een **Buddy** (paragraaf 5.2.4): een (ouder) kind dat al langer bij de BSO is. Deze kan het nieuwe kind rondleiden in de ruimte en betrekken bij het spel.

Omgaan met onmogelijke wensen van kinderen

“Ik wil naar de Efteling!”

“We kopen voor iedereen een tablet!”

Als je werkt met kinderpacticatie krijg je te maken met wensen en ideeën die onuitvoerbaar zijn; omdat er bijvoorbeeld onvoldoende middelen zijn, er geen vervoer is of er andere belangen zijn.

Reageer in zo'n situatie **niet** direct met:

“Je weet toch dat dat niet kan...”

Of “Dáár is geen geld voor.”

Erken in plaats daarvan **de wens** van de kinderen door deze te benoemen en **stel vragen**. Bijvoorbeeld: “Ja... met z'n allen naar de Efteling, dat zou leuk zijn hè? Wie weet wat het kost om naar de Efteling te gaan?” Ga het gesprek aan, laat kinderen meedenken en geef hen de informatie die nodig is om tot inzicht te komen dat **déze uitvoering** van hun ideeën niet mogelijk is.

Kijk vervolgens naar de **wens áchter de wens** en naar **mogelijkheden** om hier wél vorm aan te geven.

“Wat vinden jullie het leukste bij de Efteling?” Een beetje sturen kan ook: “Wie is er wel eens in het Sprookjesbos geweest?”. Vervolgens kun je met de kinderen een alternatief bedenken: “Zouden we hier op de BSO óók een Sprookjesbos kunnen maken?”

De kinderen worden betrokken bij het proces, leren de situatie te begrijpen en alternatieven te bedenken.

Als één of twee kinderen niet mee willen doen

Het uitgangspunt is bij de BSO bijna altijd dat kinderen **zelf mogen kiezen** of ze mee willen doen aan activiteiten. Dit kan dus betekenen dat er soms één of meer kinderen kiezen om iets anders te doen.

Groepsbelang gaat boven individueel belang. Wanneer een kind dat niet mee wil doen de verantwoordelijkheid nog niet kan dragen om buiten jouw zicht te spelen, dan zal het dus mee moeten gaan.

Tip

Wees duidelijk waarom het kind mee moet naar de betreffende locatie en **denk samen na over de mogelijkheden ter plaatse**. Misschien wil het kind tekenspullen mee, een stripboek, een bal of een step. Maak duidelijke afspraken met het kind en spreek je verwachtingen uit.

